

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Facilis Et Succincta S.S. Canonum Doctrina

Pirhing, Ehrenreich

Dilingæ, 1690

Titvlvs II. De foro competente.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61641](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61641)

Per absolutionem ab observatione iudicii perit instantia, si in progressu litis appareat, intentionem ac petitionem Actoris in libello ineptè propositam fuisse, quo in casu absolvitur reus ab instantia hujus Iudicii, reservato tamen Actori jure iterum agendi, & rectius libelli formandi, prout habetur in *e. Examinata 15. h. tit.* ut reo provideatur, ne respondere debeat ad ineptè petita, & tamen etiam Actor non multum patiat, ob ineptè formatum libellum, sed rebus suis, melius hunc formando, consulere possit: & hinc si in principio statim, antelitem contestatam, libelli ineptitudo appareat, statim libellus talis à iudice ex offi-

cio rejici debet, & lis non contestari ante libellum melius formatum, nisi ex aliis circumstantiis & conjecturis satis appareat intentio, & petitio Actoris, quæ etiam non nominatâ actione ex æquitate observari debet. Sunt insuper alia, quæ faciunt iudicium omnino nullum, in competentia scilicet Iudicis, Persona Actoris, aut Rei, quæ in iudicio agere, aut conveniri non possunt; Res ipsæ, quæ non possunt coram hoc Iudice tractari, defectus Citationis; defectus & ommissio substantialium solemnitatum; ordo juris non servatus, qui ad substantiam iudicii pertinetur, de quibus tamen alibi.

TITULUS II.

DE FORO COMPETENTE.

SECTIO I.

De foro competente in genere, & variis modis, quibus constituitur forum competentis.

§. I.

Quis dicatur Iudex competentis, & quod forum competentis?

Forum competentis aliud non est, quam tribunal Iudicis, cujus jurisdictioni in tali causa reus subicitur, sive ubi res ab Actore conveniri potest, ac debet, juxta illud, quod ordinariè forum rei actor sequi debeat, & hinc Iudex competentis dicitur ille, cujus jurisdictioni subicitur Reus, sive coram quo actio &

lis proponi, institui, ac finire potest. Est autem Iudex competentis alius simpliciter competentis, quem partes litigantes adire possunt, & per se debent, tanquam ordinatum suum Iudicem. Alius per se quidem incompetentis est respectu partium litigantium, cujus tamen jurisdictionem partes in se prorogare possunt. Alius denique est simpliciter respectu harum partium incompetentis, qui nec ordinariam in partes litigantes jurisdictionem habet, nec per partium consensum jurisdictione ejus in has partes prorogari potest; cujus sententia ipso jure est irrita, & contra hujus sententiæ nullitatem semper excipere possunt partes, ita ut nunquam in rem judicatam transeat, si certò constet de Iudicis absoluti incompetentis.

§. II.

§. II.

De variis causis, seu modis, quibus constituitur forum competent.

Ordinarij sunt quatuor modi, quibus forum competent constituitur, & sortitur aliquis, prout habetur ex *cap. ult. h. t.* ratione domicilii scilicet, ratione contractus, ratione delicti, & ratione rei sitæ in certo territorio aliquo. Præter hos quatuor modos, de quibus pauld post, sunt etiam extraordinarij aliqui & generales, quibus forum quis sortiri poterit. Sic primò ex *e. Licet 20. h. t.* patet, quòd advenæ & peregrini in curia Romana conveniri possunt, si Romæ existant, quamvis ex nullo alio quatuor modorum prius enumeratorum forum competent Romæ sortiantur; Clerici quidem in omnibus causis tam Ecclesiasticis, quàm temporalibus, tam Civilibus, quàm criminalibus; Laici verò saltem in causis ad forum Ecclesiasticum pertinentibus, cum enim omnes Ecclesiæ totius mundi sint in territorio Papæ, consequenter respectu omnium Ecclesiis illis subditorum competent Judex est Papa. Per hoc tamen non negatur taliter convento, ex justa & necessaria causa, litem sibi Romæ intentatam domum revocare ad forum domicilii, ubi ad respondendum melius instructus est, & quamvis *Trident sess. 24. c. 20. De refor.* velit, ut causæ Ecclesiasticæ in prima instantia coram Ordinariis locorum cognoscantur, ac terminentur, per hoc tamen nihil derogatum voluit *Cap. Licet.* Cum omnium locorum Ordinarius dici possit etiam Papa, & Roma sit communis omnium in Christo fidelium patria.

Secundò possunt etiam sortiri forum aliqui ratione causæ, prout causæ Ecclesiasticæ & Spirituales etiam Laicorum coram Judice Ecclesiastico tractari debent, etsi nec ratione domicilii, nec ex alio ordinatio capite, ad talem judicem personam tale spectarent. Tertio, possunt spectare forum sortiri aliqui, ob certa illis concessa privilegia, quibus ab ordinario foro exempti, certo foro gaudent. Quarto ratione Communitatis privilegiatæ, cui adscripti sunt, Et quinto denique ratione continentia, & connexionis causarum, de quibus suis locis.

§. III.

Quomodo, & quando sortiantur quis forum, ratione domicilii, sive originis, sive habitationis?

Duplex est forum domicilii, originis scilicet, & habitationis. Originis domicilium ibi quis censetur habere, ubi quis natus est ex patre, qui non tantum per modum transeuntium in hoc loco, ubi quis natus est, morabatur, cum ubi domicilium habeat, sed in quo pater nati filii stabile domicilium habebat, si tamen aliquod haberet, licet filius extra hunc locum ex occasione transeisset, & aut fugæ natus sit. Imò juxta aliquos ibi etiam forum originis sortitur aliquis, ubi pater illius natus, vel si ipse nepos vivente avo, & in hujus potestate natus sit, avitæ originis forum sortitur: nunquam autem matris, nisi sit vulgò quæsitus, qui patrem demonstrare non potest. Et quamvis de jure fortius sit domicilium originis, quod immutabile dicitur (neque enim qui in hoc loco v.g. natus est, non potest esse aliquando in hoc loco

natus

non natus) domicilium tamen habitationis quoad jurisdictionem præfertur; & recepta passim consuetudo habet, ut mutato domicilio ex loco originis in alium locum, jura etiam originalia, quoad officia, munera, & præstationes, &c. amittantur.

Domicilium habitationis verò ibi censetur quis habere, ubi actu habitat, & animum habet permanendi, nisi quid occurrat, quod animum illius immutet, ita ut duo requirantur ad constituendum domiciliũ, actualis scilicet habitatio (saltem inchoata) & animus permanendi in tali loco; & sicuti Clericus duo beneficia habens, in diversis Ecclesiis, quorum quodlibet residentiam per dimidium v. g. annum requirit, domicilia habere dicitur, si in quolibet beneficio conveniente tempore residet, sic etiam Laicus dici potest duo domicilia habere, si in duobus v. g. locis per æquales anni partes actu habitat, cum animo, ita utrobique residendi, ita ut in quolibet loco ex ratione domicilii conveniri possit, etiam ob contractus, & crimina alibi commissa, tanquam absolute loci illius Magistratui subditus, si ab alio iudice loci illius, ubi contractum, aut delictum est, non fuerit præventus. Vagi autem, qui nullibi sedem stabilem habent, sicut ubique, ubi existunt, conveniri possunt, juxta illud, ubi te invenero, ibi te judicabo. Qui verò alibi quidem stabile domicilium habent, ad alium tamen locum veniunt, animo per annum v. g. vel majorem anni partem ibi commorandi, censentur, si in tali loco dicto modo morentur, quasi domicilium in tali loco habere, ut de delictis aut contractibus v. g. etiam alibi commissis conveniri

Compend. Pirhing.

coram loci illius iudice possint, prout famuli, milites, præsidarii, studiosi, &c. se habent. Quòd si tamen absque dicto animo longius in loco tali permanendi, ad locum talem accedant, præter opinionem tamen suam per accidens diutius ibi morari cogantur, non dicuntur quasi domicilium ibi habere, sed hospites tantum & loci illius peregrini.

§. IV.

Quomodo constituatur forum ratione delicti?

Ratione delicti sortitur quis forum, & subjicitur jurisdictioni illius Judicis (in foro externo scilicet in cujus territorio deliquit, etiam si aliàs ei subditus non esset (ut scilicet scelera in eo loco puniantur publicâ vindictâ, ubi commissa fuerunt; & ob bonum publicum manifesta sit delicti puniatio, ubi cum offensa boni publici delictum commissum est. *arg. C. Postulasti 14. h. r.*) si in tali loco, ubi deliquit, deliquens deprehenditur, vel si antequam ex territorio tali egredia- tur, citatione perventus fuit. Sicuti autem nullum delictum exceptum est in tali loco commissum, quod territorii illius iudicis jurisdictionem non subbeat, ita nulla persona exempta est, ab hoc delicti foro, (si tamen delictum non tantum sit contra particulare statutum aliquod, ad quod fortassis alter non tenetur, sed contra jus commune) pro conditione tamen personæ, ut scilicet Ecclesiasticus delinquens forum delicti huius ratione sortia- tur apud Ecclesiasticum illius loci iudicem, sæcularis verò apud sæcularem iudicem, & regularis apud regularem juxta *Trident. constit. Sess. 6. C. 3. de refor.*

H h

Et Sess

Et Sess. 25. c. 14. de regula. De qua re alibi.

Quod si verò in uno quidem loco seu territorio inchoatum est delictum, in alio autem perfectum, & consummatum (ut si quis globum ejaculetur in territorio Electoris Bavarie, & occidat hominem in territorio Episcopi Augustani existente) probabile quidem est, quod Judex loci, in quo delictum perfectum est, & homo occisus, non iudex loci, ubi delictum inchoatum est, possit delinquentem talem, si in territorio illius deprehendatur, judicare, & punire, probabilius tamen est, quod utriusque territorii iudex procedere contra talem delinquentem possit, & detur locus præventioni, (cùm in utroque territorio reus deliquisse censeatur) nisi vulneratus lethaliter in uno loco, ad alterum sic vulneratus abiisset, & mortuus esset, quo in casu punitio & iudicium vulnerantis, penes iudicem loci, ubi vulnus inflatum est, esset.

Si tamen Reus ex loco delicti commissi fugiat ad aliud territorium, cum spectato jure communi, si sub eodem Supremo Principe sit tale territorium, iudex talis territorii si fuerit requisitus à iudice delicti vel domicili, eum capere, & remittere debet, cùm ejusdem Principis iudices se invicem juvare debeant, si requirantur, ne delicta maneant impunita; Si verò Reus ad territorium fugerit, quod est sub alio Principe, non tenetur Reus remitti, neque cogi potest illius loci iudex ad hunc remittendam, quamvis compelli possit, ad agendum à Reo talis fori ratione læsionis aut damnorum factorum. Hæc autem remissio-

nis materia, quia hodie multum à consuetudine dependet, illa consulenda est, vel statuta particularia, &c. juxta quæ in nostra saltem Germania delinquentis punitur, ubi deprehenditur, absque ulla remissione facta ad iudicem delicti: neque possunt ministri aut officiales sui iudices, ubi delictum commissum est, in alieno territorio, quò reus jam abiit, eum persequi, sed ab omni illa persecutione desistere debent, quòprimùm alienum ille territorium attingit, nisi sint grassatores, latrones, aut alii miles pacis publicæ perturbatores, eorum persecutio in Imperio etiam extra territorium persecutentis continuari potest. Quomodo etiam Prælati Regularis in quoslibet sui Ordinis Regularibus cùnque delinquant, jurisdictionem habent ratione obedientiæ illi promissæ, & bellidux in quoslibet milites sui exercitus.

§. V.

Quomodo, & quando constituatur forum ratione contractus?

Ratione contractus aut quasi contractus sortiri forum contrahentes ubi contraxerunt, ex c. ult. h. t. & ex c. eodem in 6. patet, si tamen in loco, ubi contraxerunt, moram habent, tabernam, officinam, tentorium erigendo, ad merces distrahendas, sive horreum conduxerint ad emendum, aut vendendum (neque enim, qui cum viatore, aut peregrino sciens hunc talem, & statim iterum discessurum, contrahit, in loco contractus hunc talem convenire poterit, nisi etiam hic talis in iudicem contractus consensisset, aut aliud exigat natura

nra contractus, aut consuetudo loci, alijs enim durissimum tali peregrino foret, ubique locorum, quo devenit, respondere) & si in loco contractus reperitur; si enim territorio contractus jam excesserunt, urgeri amplius non possunt, ad comparandum coram iudice loci illius personaliter, quamvis immissio in illorum bona, si quæ habent in tali territorio, & citati contumaciter absint, fieri possit, prout habetur in *cit. c. 1. §. Contrahentes*, vel si nulla bona habeant, in loco contractus, habeant tamen in loco domicilii, ad hunc locum Actor remitti poterit, & Iudex domicilij requiri, ut Actorem in bonorum talium possessionem immittat. Quæ tamen omnia intelligenda sunt, nisi aliter contrahentes convenierint, qui sicuti solutioni faciendæ certum locum nominare possunt, ita ad contractum implendum convenire possunt, de domicilii, vel loci celebrati contractus Iudice, aut receptæ consuetudini deferendum erit.

§. VI.

Quomodo, & quando constituatur forum ratione rei sita in alieno territorio?

SActio realis aut mixta intentatur, potest conveniri reus coram Iudice, in cuius territorio res sita est, siue immobilis hæc sit, siue mobilis (modò res talis mobilis non sit tantum custodiæ causa, & sic tantum transeunter in loco tali deposita) *c. sane 3. §. c. ult. h. tit.* ita ut penes Actorem sit, si res immobilis feudalis non sit, utrum in loco domicilii rei, an verò ubi res sita est, agere velit; Quamvis e-

nim tali Iudici, ubi res sita est, non sit absolute subditus rei talis possessor, & consequenter actione merè personalicoram tali Iudice conveniri non possit, sit tamen subditus secundum quid, in ordine ad rem in illo loco sitam & possessam; quòd si tamen in tali casu Actor non forum rei sitæ eligat, sed forum domicilii, & reum conveniat coram Iudice domicilii, debet postmodum Iudex rei sitæ, ad denuntiationem Iudicis domicilii, qui sententiam tulit, eam exequi *argu. cap. Postulasti 14. h. r.*

§. VII.

An, & qua ratione prævencus à Iudice competente, non obstante postea mutatione fori, adhuc coram illo in iudicio respondere teneatur?

Quòd talis, si à Iudice competente legitime prævencus fuerit, per citationem v. g. ad instantiam partis factam, etiamsi postea forum mutaverit, nihilominus coram priori Iudice respondere teneatur, & causam prosequi, constat *ex c. Proposisti h. r.* Ibi enim finiti iudicium debet, ubi ceptum est. *l. Vbi 30. ff. de Iud.* Quamvis enim egressus ex loco, ubi domicilium habuit, desinat esse subditus ratione domicilii illius loci Iudici, quam primum locum illum animo transferendi domicilium egressus est, manet tamen illi quoad hanc causam, circa quam ante excessum, per legitimam citationem prævencus fuit, ratione prævencionis subditus; nisi etiam una cum mutatione domicilii, vel jurisdictionis, mutetur status personæ, si Clericus v. g. vel Religiosus fiat, tum enim coram Iudice

dice Ecclesiastico conveniri debet, quamvis non improbable sit, ad multam pecuniariam coram Iudice etiam seculari, à quo Laicus prævenerit, conveniri posse.

SECTIO II.

An, & quomodo Iudex, competens jurisdictionem suam extendere, aut jus dicere possit extra territorium proprium?

Quod Iudex non possit directè jurisdictionem contentiosam exercere, extra territorium proprium, sive in alienos subditos sive in suos, quoad res & bona in alterius territorio sita, certissimi juris est, tantum id in quaestionem venire potest, an, & quando statuti vel sententia Iudicis extra proprium territorium se extendat, & effectum aliquem habeat. De qua res sit.

§. I.

An statutum reddens personam habilem, vel inhabilem, ad Contractus, vel Testamenta, extendatur etiam ad bona extra territorium sita?

Statutum particulare, Provinciae aut Civitatis alicujus directè tantum disponat circa formam actus, præscribendo v. g. quanam substantialiter ad valorem contractus v. g. aut Testamenti &c. in tali loco facti requirantur, vel si directè disponat circa personas, sive jurisdictioni subiectas, habitans illas v. g. ad actum faciendum, validus est actus, juxta formam talem in illo loco factus, à

quocumque demum, sive incolà sive peregrino ibi contrahente v. g. aut testatore &c. fiat, etiam quoad bona extra territorium talis Provinciae aut Civitatis sita, quamvis enim circa hæc bona nullam directè jurisdictionem statuentes talia exercere possint, possunt tamen indirectè, contractum v. g. aut testamentum in tali loco factum validando, vel irritando.

§. II.

An sententia Iudicis condemnans ad pœnam, vel infligentis pœnam confiscationis bonorum se extendere possit extra territorium Iudicis pœnam statuentis?

Sententia pœnalis seu pœnæ infligenda ordinariè se non extendit extra vel ultra territorium Iudicis sententiam talem ferentis in ordine ad sententiæ talis executionem, (quia Iudex non potest actum jurisdictionis contentiosæ, qualis est executio sententiæ exercere extra proprium territorium c. 2. De constit. in 6.) nisi requiratur alterius territorii Iudex, ut pœnam in ejus territorio exequatur, consenserit, vel pœna imposita, ex præscripto legis in quo loco communis, ita ut uterque Iudex eam observare debeat; quibus in casibus sententiam ab hujus territorii Iudice tantam alterius territorii Iudex exequi debet. Quod si verò ex lege communis bona in pœnam confiscentur, & hæc in diversis territoriis existant, ita tamen ut diversa hæc territoria uni sub sint Principi v. g. tum bona confiscata, in quocumque territorio existant, ad fiscum Principis illius redigentur; si tamen sub diversis Principibus sint talia territoria, & ex dispositione Legis utriusque territorio com-

munis pœna confiscationis imponatur, tum illi fisco omnia bona mobilia confiscata cedunt, in quocunque territorio sita sint, & bona immobilia in hoc territorio sita, ubi sententiâ condemnans lata fuit: quæ autem in alieno territorio bona immobilia sita sunt, illius territorii fisco cedent, si confiscandi bona jus habeat Dominus, si autem ex speciali tantum certi territorii statuto confiscatio pœnalis fiat, locum illa non habebit circa bona extra territorium confiscantis sita, etiam si utriusque territorii idem Princeps sit, ut ne fiat odiorum extensio, sed tantum ad bona in tali territorio sita, ut statutum tale viget, extendi potest. Vide de his Civilibus plura apud Auct. Meth. l. cit.

SECTIO III.

De foro competente Clericorum.

§. I.

Quis sit iudex competens Clericorum?

Quod conveniri possint Clerici non exempli coram suo Episcopo, qui Iudex Ecclesiasticus ordinarius est totius Diœcesis, si ve à Laico si ve Clerico conveniantur, in causis tam civilibus quàm criminalibus, certissimi juris est *Can. Si quis 45. & can. Si Clericus 46. causa 11. q. 1. & c. 1. h. t.* nisi cum consensu proprii Episcopi apud alium Ecclesiasticum Iudicem partes agere velint, aut speciale aliquod Privilegium vel recepta consuetudo, vel ipsæ etiam leges aliis etiam Eccle-

siasticis jurisdictionem in quosdam Clericos tribuant *c. Cum contingat 13. h. t. & c. Cum Ecclesiarum 3. de Iudi. ord. junct. Gloss. verbo Ecclesiastica sententia*: Quo in casu, si exempli tales Clerici aut Prælati non sint à jurisdictione Episcopi, penes Actorem optio erit, Clericum talem vel coram suo Episcopo, aut coram inferiore immediato Prælato jurisdictionem in illum habente, convenire; & Prælati talis inferior, si territorium proprium non habeat, in personas suæ jurisdictioni subiectas, potest eam exercere in quovis Diœcesis illius loco, ne frustra sit illius jurisdictio, quæ personas tantum certas respicit, & non certum locum inter Diœcesim illam situm, Episcopus tamen extra suam Diœcesim jurisdictionem contentiosam exercere non potest, nec in ordine ad suos subditos, cum hujus jurisdictio certum etiam locum respiciat, nisi vel ex consensu loci illius v. g. Diœcesis Episcopi vel ex sua Diœcesis expulsus beneficio seu privilegio *Clementina unica h. t.* uti velit.

§. II.

In quibus casibus in specie Clerici coram Iudice seculari conveniri non possint, & in quibus possint?

In genere quidem certum est, quod nullus Iudex secularis per se condemnare possit, vel judicare personas Ecclesiasticas, si ve Clericos, *c. Nullus 2. h. t.* nullâ consuetudine, quamvis immemorialis illa sit, quidquam juvante, etiam si liquida partes contra eos instrumenta producta fuissent, ita ut sola executio faciendâ esset, *c. Saculares 2. h. t. in 6.* ita

Hh 3

ut

ut excommunicationem ipso facto incurrat, qui contrarium agit, & hinc conveniri non possunt Clerici & aliæ personæ ecclesiasticæ coram seculari iudice, non tantum in actionibus personalibus, sed neque in causis sive actionibus realibus, (quidquid sit de contraria alicubi recepta praxi quoad actiones reales) *argu. o. si Clericus 5. h. r. e. sin. De iudiciis*, cum res in territorio secularis Iudicis sita forum illi non tribuat, si persona per speciale privilegium omnino exempta sit, neque hæres Clericus, qui in bona Laici successit, conveniri potest ex sententia probabiliore ratione horum bonorum coram seculari iudice, etiam si coram Iudice Laico contra defunctum Laicum lis jam fuisset inchoata, neque enim per præventionem Iudicis Laici perditur privilegium fori Clericis concessi, cum hoc nullo jure probetur; neque conveniri potest Clericus coram Laico Iudice in causa communi Clerico cum Laico, aut pluribus Laicis propter consortium, sed contra potius fieri debet, ut Laicus coram ecclesiastico Iudice in causa tali cum Clerico communi conveniatur, (quia magis dignum trahit ad se minus dignum) si tamen causa dividi non possit; si enim dividua esset, quisque coram suo Iudice conveniri deberet. Neque denique conveniri potest Clericus coram Iudice Laico, etiam si tantum in possessorio agatur, non quidem fortasse propter qualitatem causæ, sed propter qualitatem personæ.

Sunt tamen plures etiam casus, in quibus Clerici coram iudice Laico conveniri possunt. Et primò quidem in causis feudalibus *c. Verum 7. h. r.* Secundò

in casu, quo bona immobilia Clericis vel Ecclesiis donata aut data sunt, cum tali pacto seu conditione, ut sub eodem foro maneant, sub quo prius existerent, quæ conditio, utpote justa, si ab Ecclesia donatio vel datio talis acceptatur, servanda est, prout Principes Imperii Ecclesiastici ratione suorum Privilegiorum & Regalium, quæ ab Imperio habent, Imperio subiecti sunt. Tertio si agatur contra Laicum ad evincendum ab ipso rem quam emit à Clerico, & Clericus venditor ad defendendum emptorem ei assistere velit, coram Iudice seculari, ipsius scilicet emptoris, comparere debet. Et quartò sicuti Laicus ratione administrationis Ecclesiasticæ non minus quam debet coram Iudice Ecclesiastico officii sui rationes reddere, ita Clericus etiam ratione officii, si alieno nomine conveniatur, Tutor v. g. ratione pupilli Curator ratione minoris &c. coram Iudice seculari respondere potest.

§. III.

Quinam in specie gaudent privilegio fori Ecclesiastici?

Non tantum Clerici in sacris constituti privilegio fori Ecclesiastici gaudent, sed etiam Clerici in minoribus constituti, vel si tantum tonsuram initiati, si observent ea quæ à Trident. Sess. 23. c. 6. de refor. his præscribuntur, ut scilicet vel beneficium Ecclesiasticum (latè accipiendi nomen beneficii, prout etiam pensionem significat) habeant, vel si beneficium non habeant saltem Clericalem habitum & tonsuram deferant, & alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi inserviant, vel certè habitum & tonsuram deferant.

res in seminario aliquo Clericorum vel in aliqua schola, vel in Universitate aliqua, de licentia Episcopi, quasi in via ad majores ordines suscipiendos versentur. Et quamvis hoc fori privilegium rectè ad Clericos conjugatos, qui cum unica eaque virgine (ab alio non corrupta) contraxerunt, & dictas conditiones observant, extendatur, probabilior tamen dici potest, quòd in criminalibus tantùm hi hoc fori privilegio gaudeant, sive si de crimine puniendi sint, criminaliter, sive civiliter conveniantur: rectius tamen hoc fori privilegium ad uxores legitimas talium Clericorum, uti & liberos eorum non extenditur, cum privilegium hoc sit privilegium personale, & uxores in illis tantùm fortiantur forum mariti, qui cum ipsis communicari possunt, multò minùs extendi debet ad concubinas Clericorum (quarum delicta cum Clericis commissa, rectè dicuntur mixti fori delicta) ad familiam Clericorum, ad rusticos & colonos Clericorum, &c. de quibus tamen cum jura nihil speciale ratione fori statuunt, juxta jus commune cum illis procedendum est. Rectius tamen hac in re videtur consuetudini adscribendum, quod nonnauquam fit, quàm juris privilegio.

Gaudent autè hoc fori privilegio etiam Monachi, & Regulares omnes utriusque sexus; etiam Laici conversi, Novitii, oblato, Religiosi ordinum militarium, Fratres tertii Ordinis S. Francisci; Eremitæ, qui tria substantialia vota religiosa emisserunt; vel si tria hæc vota non emisserunt, vivunt tamen communiter in Congregatione aliqua, juxta ritum ab Episcopo approbatum; vel si solitarii vi-

vant, deserunt tamen habitum & tonsuram, & sunt auctoritate alicujus Episcopi, Episcopo ad servitium alicujus Ecclesiæ deputati, & vivunt sub obedientia Episcopi, & si hospitalia sint auctoritate Episcopi erecta, etiam hospitalarii, si in talibus domibus vivant, & talium hospitalium incolæ, qui sub obedientia dictorum hospitaliorum vivant, privilegio fori gaudent, quia omnes isti nomine personarum Ecclesiasticarum in latiori acceptione venire possunt, attendenda tamen in multis consuetudo est.

§. IV.

Quando, & in quibus casibus Clerici non gaudeant privilegio fori Ecclesiastici?

Primò, Clerici beneficiati, in sacris constituti, si habitum & tonsuram nunquam deserant (ita ut Laici passim habeantur, sine ulla justa causa, & ab Episcopo suo ter moniti, eum non resumpserunt, vel semel in Synodo generali quidem sub expressa tamen comminatione privationis privilegii fori, privilegium hoc amittunt. *In audientia 25. & 6. Contingit 45. De sententia Excom.* Ita tamen ut si postmodum (sine fraude supert fugiendi fori secularis) ea assumpta sint, privilegio hoc gaudeant, cum in tali casu non absolute, sed præcisè propter dimissum habitum & tonsuram privilegio fori non gaudeant, ergo his assumptis privilegio suo gaudebunt, modò nihil in fraudem fori alterius factum sit.

Secundò, si propter delictum, & subsequentem incorrigibilitatem excommunicati Clerici etiam in sacris constituti fuerint, & in contumacia perseverent, ipso

ipso jure amittunt privilegium fori, & fori secularis fiunt; si tamen per sententiam judicis Ecclesiastici declaretur incorrigibilitas, & actu tradatur potestati seculari *c. Cum non ab homine 10. de iud. § c. Ut fama 35. De sententia excommunicationis*

Tertiò, si se immisceant enormitatibus, sive multa enormia delicta committant, privantur ipso jure fori privilegio Clerici, quamvis in sacris constituti sint, saltem post trinam monitionem Episcopi, & ut aliqui putant, post degradationis realis sententiam, & actualem traditionem seculari Magistratui factam, quod conformius juribus est.

De aliis casibus, in quibus Clerici perdunt privilegium fori, vide *c. Vincum De vit. § honest. Cleric. in 6. § Clement. 1. eodem c. 1. De homicidio in 6. c. 2. De penis in 6.* Et quamvis qui judicari non potest à seculari Magistratu, nec ab eo capi possit, & in carcerem conjici, sunt tamen plures etiam casus, in quibus secularis Magistratus etiam Clericos capere potest, non obstante fori privilegio, quod contra talem captam nihil illis patrocinatur: Sic primò capi potest Clericus à seculari Magistratu (ex tacita saltem commissione Magistratus Ecclesiastici) si in delicto deprehensus fuerit, aut debita gravia contraxerit, vel gravi injuria Laicum affecerit, &c. & de fuga suspectus sit, non ut ab eo puniatur, sed ut suo Magistratui Ecclesiastico puniendus tradatur. Secundò, ut præveniatur delictum committendum, ut si de nocte armatus incedat, & suspectus sit de homicidio committendo. Tertiò, quando expressum mandatum habetur

ab Ecclesiastico Magistratu, ut ob delictum commissum capiatur Clericus. Quartò denique quando impunè verberari potest à Laico, *juxta c. 3. De sent. exco.* In tali enim casu etiam capi potest. De eo tamen, utrum quis Clericus sit, si hanc exceptionem ad forum declinandum opponat aliquis, cognoscere debet judex Ecclesiasticus, uti etiam, si quis fraudis arguatur in assumendo, aut resumendo statu Clericali.

§. V.

Quo jure Clerici, aliæq; personæ Ecclesiasticae sint exemptæ à jurisdictione, & potestate seculari, num postivo tantum seu humano, an etiam divino & naturali?

Qui Clericos & alias personas Ecclesiasticas jure Divino & naturali exemptum à Laica potestate, & jurisdictione, multi sunt, & non levia fundamenta habent suæ opinionis, non tantum ex antiquo testamento, ubi Levitarum tribus nulli alii tribui subdita fuerat, sed soli Aaroni, & successoribus Sacerdotibus summis, &c. sed etiam ex novo *Matth. 23.* ubi Christus seipsum, & Petrum à solvendo tributo eximi putat, &c. & ex jure Canonico *c. Quamquam 4. De censib. in 6. & ex Trident. sess. 25. c. 10. De refug.* Et ex ratione denique, eò quòd personæ tales sint in sortem Dei segregatæ, in ergò alia inanimata, in ministerium Dei peculiariter selecta, uti sunt sacri Calices facta Altaria, Tempa, & vasa alia Altari ministerio dedicata, à profano usu, & civili dispositione exempta sunt de jure naturali & divino, cur non etiam personæ Eccle-

Ecclesiasticæ? His tamen nihil obstantibus fatetur quidem communior sententia, originaliter juris Divini esse hanc Clericorum exemptionem, eò quòd scilicet Deus dederit Summo Pontifici hanc eximendi potestatem, & satis certum esse, quòd in rebus merè Spiritualibus & Ecclesiasticis exemptio hæc sit juris Divini formaliter, & immediatè; Clericorum tamen & talium personarum Ecclesiasticarum exemptionem formaliter & immediatè juris esse positiivi humani, tam Canonici, quàm Civilis; tum quòd potestas circa Ecclesiastica & Spiritualia immediatè à Christo data est Summo Pontifici, sicuti potestas politica in ordine ad temporalia à Republica datur Principi: tum quòd utriusque iuris textus hanc exemptionem Clericis tribuant, & non in primitiva Ecclesia, omnis anima juxta Apostolum sublimioribus potestatibus (secularibus scilicet) subiecta fuerit, sed ipse etiam Apostolus ad Cæsarem appellaverit, tum quòd Pontifex etiam hodie possit minuere, aut extendere hanc exemptionem. Neque argumenta contraria efficaciter intentum probant, cum antiqui testamenti leges judiciales & cæremoniales hodie non amplius valeant, & novi Testamenti verba de Filio Dei ab omni potestate humana exempto intelligi possint; Sacri verò Canones, & Tridentinum satis explicentur, si originaliter Divini juris hæc exemptio dicatur esse, vel saltem si dicatur talis exemplatiter facta ad antiquæ legis exemptionem, non quidem immediatè à Deo, sed à Summo Pontifice; Ad rationem denique responderi potest, nihil eà efficaciter probari, cum vel de rebus

Fishing. Compend.

consecratis procedat, quibus ratione consecrationis major reverentia debetur, vel de rebus non consecratis, & par erit dubitandi ratio: quia tamen nec secundæ sententiæ argumenta efficaciter aliquid probant, videntur priori, quæ Clero favorabilior, & communior est inter Canonistas, sua major probabilitas non neganda.

§. VI.

An, & quando Archiepiscopus sit iudex competens inter subditos Clericos, vel Laicos Suffraganeorum, vel non sit?

NON potest Archiepiscopus causas eorum, qui suis Suffraganeis subditi sunt, si per appellationem à Suffraganeis ad se devolvantur, cognoscere, nisi prius de appellatione cognoscat, num legitima illa, an frivola sit. *C. Romana l. h. l. in 6.* Neque potest etiam querelas audire super salariis Advocatorum v.g. in causis per appellationem ad se devolutis, ne videatur jam sibi in talibus causis atripere instantiâ, quod facere non potest; & quamvis cogere non possit immediatè subditos suorum Suffraganeorum, ut delegationem causæ alicujus suscipiant, vel præcepta sua aut sententiam exequantur, aut in causis per appellationem ad se devolutis, testimonium perhibeant, aut ut super contractibus à se, vel suis officialibus auctoritatem accipiant, aut forum, nisi consuetudo recepta aliud obineat *juxta cit. c. 1.* cum non habeat jurisdictionem in subditos suorum Suffraganeorum, nisi in certis quibusdam casibus, quales isti non sunt; potest tamen suo Suffraganeo ob jurisdictionem in hunc

I i . man-

mandare, ut sententiam in causa appellationis contra subditum illius latam, exequatur, vel subditum suum compellat, ad ferendum in causa appellationis testimonium; *juxta Gloss. hic V. suscipere.*

SECTIO IV.

De foro competente Laicorum conventorum à Clericis, & quando Laicus conveniri possit apud Judicem Ecclesiasticum?

§. I.

Ubi, sive coram quo Judice Ecclesiastico, an Seculari, Clericus conveniri possit, vel debeat Laicum?

EX regula quadam generali actor forum rei sequi debet, & consequenter actor Clericus reum Laicum coram seculari Magistratu convenire deberet; sicuti tamen consuetudo peculiarium Regionum hac in re varia est, ita possunt etiam jura contra communem regulam decidere aliquid. Et hinc *juxta c. si Clericus s. h. t.* primò, si Clericus contra Laicum agit, petendo ab eo rem, de qua constat, quòd Ecclesie sit, aut Clerico propria, vel quando Laicus non negat, rem peritam Ecclesie, aut Clerici esse, adiri debet Judex Ecclesiasticus, eò quòd in tali casu videatur sacrilegium in detentione intervenire, de quo judicat Ecclesiasticus; si verò Laicus negat, rem, quæ petitur Ecclesie aut Clerici propriam esse, vel satis constet, nec Ecclesie, nec Clerici propriam hanc rem esse, vel saltem dubium sit, num sit Ecclesie aut

Clerici propria, Clerico actore affirmat, Reo tamen Laico negante, coram judice seculari causa talis cognosci debet (ob communem regulam, quòd actor forum rei sequi debeat) modò Laicus conventus fortassis apud Ecclesiasticum judicem à Clerico asserente, rem hanc Ecclesie aut propriam esse, protestetur coram eo, si neget, rem hanc, Ecclesie esse, quòd per hanc negationem, neque laici contestati, neque in illius jurisdictionem consentire velit, ne protogate in jurisdictionem Ecclesiastici judicis videatur: nunquam tamen si causæ principali adhæreat aliqua qualitas, quæ hinc dras possit Ecclesiasticam, etiam si reus conventus eam neget, mixti fori tamen censebitur causa talis, ut etiam coram Ecclesiastico negans reus conventus possit.

§. II.

In quibus præterea casibus Laicus conveniri possit coram Judice Ecclesiastico, sive à Clericis, sive etiam à Laicis?

Regulariter quidem Laicus coram Laico Magistratu conveniri debet in causa Civili, si tamen judex Laicus desit officio suo in administranda justitia, potest reus Laicus ab actore, sive Clericus hic sit, sive Laicus, trahi ad judicem Ecclesiasticum, etiam si causa metè Civilis sit *C. Licet. 10. & c. Ex terrore 11. h. t.* (sicuti enim justitia negligenda non est) quin imò viduæ, pupilli, orphani, & alii ejusmodi miserabiles personæ, si opprimantur, aut possessione suâ spoliarentur, possunt statim & immediate Laicum

convenire coram Ecclesiastico Magistratu
*6. Ex parte 15. h. 2. ad recuperandam pos-
 sessionem (quia harum personarum de-
 fensio ad Ecclesiam cumulatim saltem
 pertinet) quamvis causa feudalis sit, aut
 alia profana, aut personæ tales, quæ in
 jure habentur miserabiles, divites essent;
 & quamvis hodie in praxi contrarium
 ferè ubique obrineat, juri tamen con-
 formem nostram sententiam esse, in pos-
 sessione negari non potest, & in casu quo
 miserabiles hæ personæ sunt etiam pau-
 peres, vel certè juramento interposito
 ad contractum se observandum obliga-
 verunt, qui cū personis talibus contraxe-
 runt, quo in casu juramenti obligatio
 ab Ecclesiastico Magistratu urgeri potest.
*6. Cū Laicus 3. h. 2. in 6. ob juramenti
 scilicet religionem, cujus observatio
 urgenda ad Ecclesiasticam Iudicem per-
 tinet.**

§. III.

*Coram quo Iudice conveniri pos-
 sint Raptores, & Invasores rerum
 Ecclesiasticarum?*

Cū tales malefactores sacrilegi ha-
 beantur, consequenter conveniri
 possunt velut in crimine mixti fori tam
 coram Ecclesiastico quàm coram Sæcu-
 lari Iudice; prout habetur in *6. Cū sit. 8.
 h. 2.* non quidem si patrimonialia tantum
 bona Clericorum injustè invadant, quod
 crimen sacrilegium dici non potest, sed
 si bona Ecclesiarum, aut ipsas etiam per-
 sonas Ecclesiasticas violent, vel sibi u-
 surpent, sive Ecclesiæ & possessionem
 bonorum ut jurium Ecclesiæ invadant,
 & perturbent *6. Conquestus 16. h. 2.* (cū
 etiam hæc injusta detentio & perturbatio

sacrilegii nomine veniat) vel turbent et-
 iam temporalem jurisdictionem ad Ec-
 clesiam pertinentem, aut piis causis do-
 nata rapiant &c.

§. IV.

*De causis, aut criminibus mixtis,
 quorum cognitio ad utrumque forum
 Ecclesiasticum & Sæculare
 pertinet.*

Crimina alia esse merè Ecclesiastica,
 quæ circa materiam merè spiritua-
 lem versantur, & ad Iudicem Ecclesiasti-
 cum pertinent, prout est crimen hæresis
 Simoniacæ &c. aliæque merè civilia, quo-
 rum punitio præcisè habetur ex jure Civili,
 & ad Magistratum sæcularem, si Laicus
 reus est, pertinet &c. ut est furtum &c.
 alia mixti fori esse (in ordine ad Laicos
 scilicet fideles, in quæstionibus facti &c.)
 ita ut ab utroque jure puniantur, & in
 illis cognoscendis, & puniendis locus de-
 tur præventioni, qualia crimina sunt
 adulterium, usura Blasphemia, per-
 jurium, sortilegium, sacrilegium,
 crimen falsi &c. quodsi tamen in his
 mixti fori criminibus ab uno Iudice, qui
 alterum prævenit, absolutus fuit, potest
 nihilominus ab altero Iudice, si secun-
 dum allegata & probata nocens repertus
 fuerit, puniri; quia sententia lata in uno
 judicio profusè separato ab altero, non
 parit in hoc exceptionem rei judicatæ.

§. V.

*Virum, si Clericus litiget cum Laico
 coram Iudice seculari, lis decidenda sit
 secundum leges, & consuetudines fori
 Sæcularis, an Canonici?*

Dubiam quæstionem facit *cap. Quod
 Clericus 9. h. 2.* ubi Pontifex man-
 dat.

dat, ut Clericorum, qui Parisiis commo-
rantur, causæ pecuniariæ, seu civiles,
secundum jus Canonicum decidantur.
Hoc tamen non obstante, si Clericus
convenit v. g. Laicum coram Judice se-
culari, non tantum in illis, quæ pertinent
ad ordinationem litis, sequi debet sæcu-
laris fori leges & consuetudines, si justæ
& rationabiles sint, sed in iis etiam, quæ
pertinent ad causæ decisionem. Iudex
secularis fori sui leges & statuta ac con-
suetudines, modò rationabiles sint, &
libertati Ecclesiasticæ non adversentur,
observare debet. *Glossa in c. Quid Cleri-
ci 9. h. t. v. aliquos.* Sicut enim con-
trahentes debent fori illius condiciones
observare, in quo contrahunt, ita etiam
fieri debet in iudiciis, ubi quasi con-
trahitur. Ad capit. appositum ꝛ. Pon-
tificem ibi loqui de Clerico contra Cle-
ricum agente coram Judice Ecclesiasti-
co, qui sine dubio inter duos Clericos
litigantes jus Canonicum observare de-
bet.

SECTIO V.

De iudice competente, tum Laicorum, tum Clericorum in causis feudalibus.

§. I.

*Quis cognoscere possit de feudo,
sive pertineat ad Vasallos Laicos,
sive Clericos?*

Vel controversia de re feudali est in-
ter ipsos Convasallos, vel inter
extraneum & Vasallum, vel inter Domi-
num & Vasallum. In primo, casu si con-
troversia sit, iudex competens inter ipsos
convasallos de feudali re est Dominus di-

rectus feudi, etiam si alias jurisdictionem
non habeat. *§. final. de prohib. feud. alien.
per Tridentinum*; quod si verò Vasallo-
rum unus asserat, se Vasallum esse, & al-
terum Vasallum neget, hic verò Vasallum
se asserat, neget alterum, competens Ju-
dex erit, qui ordinarius loci Judex est.
In secundo verò casu, si controversia sit
inter extraneum, qui non est Vasallus, &
Vasallum asserentem, quòd res, de qua
controversia est, sit feudalis, ille verò ne-
gat feudalem esse, sed esse de bonis sive
allodialibus, iudex ordinarius Vasalli. Res
v. g. competens erit ad litem hanc deci-
dendam. In tertio denique casu si con-
tentio sit de Dominio utili v. g. feudi in-
ter ipsum Dominum feudi, & inter alium
Vasallum, iudex competens ad tales
controversias decidendam erunt Pater
Curia, alii scilicet Vasalli ejusdem Do-
mini directi, qui in eodem territorio
feudum obtinent, in quo si um est feo-
dum litigiosum, si lis sit decidenda secun-
dum Leges seu consuetudines feudales.
Et hæc intelligi debent non tantum de
Vasallis Laicis, sed etiam de Vasallis Cle-
ricis, qui dicto modo de re feudali con-
veniri nonnunquam possunt coram La-
cis, feudi Dominis, aut Curia Paro-
cium Domini directi sit, circa rem suam
disponere. *c. Ceterum 5. De iudiciis & c.
Ex Transmissa. 6. acc. Verum 7. h. t.*

§. II.

*In quibus præterea casibus Domi-
nus feudi cognoscere possit causas feudales
inter Vasallos Laicos, vel Clericos,
& in quibus non possit?*

Quòd Dominus directus feudi, com-
petens nonnunquam Judex sit, si

lis de feudo oriatur inter Vasallos ejus Domini directi, sive Clerici hi sint, sive Laici, ut dictum, non tantum locum habent, si in judicio petitorio de proprietate feudi agatur, sed in judicio etiam possessorio, si de sola feudi possessione inter Vasallos agatur, auctore v.g. petente, ut ipse legitimus feudi possessor declaretur, quia regulariter qui est iudex competens in causa proprietatis, est etiam competens in causa possessionis *c. t. De causa posse. & propriet.* Neque possunt Vasalli, sive Clerici sive Laici sint, in causa tali feudali se subicere alteri Iudici, jurisdictionem illius in se protogando, sine consensu Domini feudi. *c. Extramissa b. h. t.* quia non tantum ratione nudi exercitii jurisdictionis, sed etiam ratione fidelitatis & specialis obedientie Domino feudi quoad res feudales subiectus est Vasallus.

Quod si tamen apud Dominum feudi iustitia obtineri nequeat, sive deinde hoc proveniat ex contumacia rei Vasalli, qui parere non vult Domino feudi, sive proveniat hoc ex negligentia Domini directi feudi, ordinarius Iudex ipsius rei adiri potest. *c. Caterum s. de judic.* & nunquam, si ipse Dominus feudi sit loci ordinarius Iudex, ipsius etiam Superior, vel in casu aliquo Ecclesiasticus etiam Iudex. Hac tamen in re circa Iudicem in causis feudalibus competentem multum potest recepta consuetudo, & specialia sepius concessa privilegia, aut legitima prescriptio, quæ attendi debet.

✠(o)✠

§. III.

Quis sit Iudex competens Capituli Cathedralis, sede vacante, si lis oriatur super feudo, & quis, si lis sit super jure emphyteutico?

IN causa feudali, si conveniendum videatur Capitulum Cathedralis, vacante sede, coram directo Domino feudi, Imperatore v.g. vel Camera Imperiali, conveniri debet, cum enim Capitulum tale succedat in omnia jura defuncti Episcopi, & obligationes, consequenter sicuti Episcopus defunctus conveniri in tali causa coram Imperatore v.g. debuisset, ita etiam Capitulum, vacante sede, litigare tamen cum Capitulo, vacante sede, non satis tutum est, nisi Defensor Ecclesie constitutus sit, ex *Capit. final. Ne sede vacante &c.* patet. Neque tamen causa super jure emphyteutico orta ad Dominum directum emphyteusis, vel Iudicem competentem, deferri debet (cum in jure hoc expressum non sit, & casus à communi jure exorbitans ad non expressa extendendus non sit) nisi qui Dominus directus est emphyteusis, si etiam ordinarius illius loci Iudex.

§. IV.

An cognitio de crimine Vasalli Ecclesiastici, ob quod feudo privari mereatur, ejusque punitio pertineat ad Dominum feudi secularem, & ad quem appellandum sit in causis feudalibus?

DE jure quidem certius est, quod Clericus Vasallus ob delictum commissum, propter quod feudo privandus esset, judicari, & puniri non possit, à seculari

culari feudi Domino ; à quo feudum tale obtinet , ob universalem doctrinam capie. x. Clerici §. de Iudiciis ubi dicitur de omni crimine conveniendos Clericos coram Ecclesiastico Magistratu & c. 2. de foro competen. ubi prohibetur , ne ullus iudicium (secularium) Clericum per se distinguere , aut condemnare presumat ; recepta tamen in multis partibus consuetudo & praxis contrarium tenet , & seculari etiam Domino feudi concedit cognitionem & punitionem etiam Clerici Vasalli , si ob crimen commissum , feudo , quod à seculari Principe v. g. obtinet , privati debeat , ita ut executionem etiam talis sententiæ contra Clericum Vasallum concedat , modò non excedat limites nculpatæ tutelæ , in personam Clerici aliquid attendando , cum in tali feudi amittendi causa ob delictum admissum contra feudalia jura , respectu merè civili considerentur personæ etiam Ecclesiasticæ.

Appellatio autem in causis feudali-
bus , si Vasallus cui jurisdictio in fe-
dum concessa est , sententiã tulit , ad su-
periores Dominum , qui feudum tale
concessit , & mediatum fieri debet , sive
Laicus , sive Clericus sit Vasallus , cum
hic non cognoscat causam feudalem , ut
Clericus , sed ut immediatus feudi Do-
minus , qui à superiori seculari v. g. Prin-
cipe feudum hoc obtinet . Plura de his
alibi .

SECTIO VI.

*De renuntiatione fori
competentis , Prorogatione jurif-
dictionis , & recusatione Iudicis com-
petentis.*

§. I.

*De Renuntiatione iurium seu fa-
vorum in genere.*

Communis regula est , quòd quisque renuntiare possit juri suo seu privilegio in favorem proprium & privatum concessio , non autem dato in favorem publicum . Et hinc inferitur primò certum esse , quòd juri naturali validè nemo renuntiare possit , cum jus naturale non privatum tantum sed publicum spectet : quamvis enim renuntiare quis possit , ut quod decernente jure positivo ex jure naturali consequi posset , hæreditati v. g. quæ ipsi jure sanguinis & agnationis defertur , quò minus tamen sic sanguine junctus , renuntiare non potest . Secundo inferitur , quòd nemo renuntiare potest juri Divino præcipienti aut prohibenti aliquid , cum neque hoc præceptum , aut talis prohibitio privatum tantum sed publicum spectet . Tertiò , inferitur , quòd juri positivo humano , Civili & Ecclesiastico subinde renuntiare possit , subinde non possit ; & primò quidem si jus humanum certam formam & substantialem solemnitatem , in actu aliquo necessario observandam , præscribat , renuntiare illi non potest , cum publicum bonum in hac forma præscribendo observetur : & universim , si quid statutum sit ob publicum favorem , seu utilitatem , privatâ conventionem renuntiare illi non potest , cum bonum publicum mutari non possit privatorum pactis . Secundo si jus humanum introductum sit in plerumque favorem æque principaliter , non potest unus sine consensu aliorum , & cum eorum præjudicio renuntiare , si

commodum renuntiantis sit inseparabile à commodis aliorum; quia quod omnes tangit, ab omnibus approbati debet *juxta reg. 29. in 6.* Si verò pro privata tantum persona, & in privato tantum commodum privilegium v. g. aliquod principaliter alicui concessum sit, potest illi renuntiare, cui favor hic privatus factus est, nisi privilegium tale concessum fuisset ob imbecillitatem ætatis, aut æque principaliter privilegium tale in favorem hujus & in odium alterius concessum fuisset, aut renuntiatio talis ad peccatum induceret, & contra bonos mores esset, quibus in casibus renuntiatio non valet ob pessimas sequelas, quas secum traheret.

§. II.

De renuntiatione privilegii fori Ecclesiastici, quod competit Clericis.

Quod Clerici nec inviti seu coacti, nec volentes renuntiare possint privilegio fori Ecclesiastici, & consentire in Judicem Laicum, ut coram illo conveniantur, etiam si juraverint, hunc se judicem non subter fugituro, constat *ex c. Si diligenti 12. h. 2.* cum hoc privilegium non privatum tantum unius Clerici favorem concernat, sed toti Collegio Clericorum propter publicam honestatem & rotius ordinis Clericalis honorem concessum sit; & juramentum, quod est contra publicam utilitatem, non teneat. Volunt autem SS. Canones adeò sanctè hoc observari, ut in *relato capis. si Diligenti*, certas pœnas, amissionis causæ v. g. vel amissionis illius, quod evicit, quod habeatur à communione ex-

traneus &c. statuant in eos, qui taliter renuntiant, & seculari judici se subjiciunt.

§. III.

De Prorogatione jurisdictionis in Judicem non suum seu alienum.

Prorogare jurisdictionem, aliud non est, quam spontè alicui Judici se subjicere in ordine ad causam aliquam judicandam, ad quam aliàs de jure ordinario jurisdictionem non habet.

Fit hæc prorogatio 4. modis. De persona in personam, de re ad rem, de tempore ad tempus, de loco ad locum, & plura ad eam legitime faciendam requiruntur. Primum ut ille, cui partes litigantes se subjiciunt, & in quem consequenter fit prorogatio, habeat jurisdictionem aliquam, alioquin partes non tam prorogarent jurisdictionem in se, quam novam conferrent, cum tamen consensus privatorum non possit facere judicem. Secundò, ut habeat aliunde jurisdictionem ordinariam neque enim jurisdicatio delegata ad certam causam aut personam prorogari potest ad aliam personam aut causam, uti ex dictis jam patet, & *ex c. P. & G. 40. de offic. & potest. judi. deleg. juncta Gloss. V. Prorogatio nulla.*

Tercio requiritur, ut habeat similem jurisdictionem illi, quæ prorogatur, spiritualem scilicet, si ad spirituales causas cognoscendam fit prorogatio, criminalem, si fiat ad criminalem causam decidendam prorogatio &c. Quarto requiritur, ut fiat à partibus liberè & voluntariè se subjicientibus, saltem tacito consensu, & ipso facto. & Quintò denique requiritur, ut ea fiat lege non prohibente, sed permittente, qualiter tantum permittunt

mittunt leges, ut prorogatio fiat ad iudices sub eodem Principe constitutos. Neq; tamen in omnibus casibus semper concessa est hæc in iudicem non suum prorogandi licentia, sic primò in causa feudali non potest vasallus invito feudi Domino in iudicem non suum prorogare jurisdictionem. Secundò non admittitur prorogatio, quando super crimine proceditur, non per viam accusationis, sed ex merito officio iudicis per inquisitionem. Tertio non potest fieri hæc prorogatio in iudicem non suum in causa appellationis. Quarto, non possunt Laici in causis Ecclesiasticis matrimonialibus v. g. utris, decimis, &c. prorogare jurisdictionem in iudicem non suum, sine consensu proprii Episcopi. Et quinto denique fieri non potest prorogatio jurisdictionis in Sacramento Pœnitentiæ, ut extra articulum mortis à peccatis mortalibus absolvi quis possit ab alieno Sacerdote sine licentia (saltem tacita) proprii Sacerdotis.

§. IV.

An, & qualiter Clerici, seu persona Ecclesiastica prorogare possint jurisdictionem alieni iudicis?

Clerici non possunt se subicere alieno iudici, nec Metropolitano quidem, sine consensu & licentia sui Ordinarii, seu proprii Episcopi Diœcesani, & cum hac quidem licentia alii se subicere non possunt, quàm Ecclesiastico, ut constat ex c. Significasti 18. h. t. hanc subordinationem exigente regimine Ecclesiastico; & quamvis juxta præxin receptam, Episcopus delegare non possit Laico causas pecuniarias, & Civiles Clericorum, ipsi

tamen Clerici non possunt jurisdictionem Laici iudicis in se prorogare, cum licentia Ordinarii, cum aliud sit delegare, aliud licentiam dare ad jurisdictionem prorogandam, delegans enim suam in has partes retinet jurisdictionem, & delegatus hujus delegantis auctoritate & nomine agit, non autem consentiens in prorogationem iudicis alieni, quæ suam in alium quasi transferri permittit jurisdictionem, & iudex prorogatus proprio nomine & auctoritate iudicat, quod fieri in causis Laicorum à Laico non potest: possunt tamen exempti à jurisdictione Episcopi Regulares v. g. cum actus voluntariæ jurisdictionis absolute dispensationem, &c. etiam sine consensu Pontificis, cedere privilegio exemptionis, & Episcopo Diœcesano se subicere, cum in tali casu videatur sufficere benignè præsumptus consensus Pontificis ob favorem Ordinis, cui exemptio talis facta est; nisi facultas absolventis v. g. non esset penes Prælatum immediatum, sed propter reservationem v. g. alia Ordinibus statuta penes Superiorem ordinis immediatum.

§. V.

An, & ob quas causas, & quando iudex aliquis competens recusari possit?

Quidquid sit de jure Civili, quod inter Delegatum & ordinarium iudicem in ordine ad recusatorem effectum aliquod facit, de jure Canonico non minus Ordinarius, quàm Delegatus tanquam suspectus recusari potest, in Superioriorem aliquem habeat c. Si quis contra 4. c. Licet 10. h. t. ita tamen ut causa

recusationis specificè exprimenda sit in libello recusationis, & coram electis arbitris probanda, ad multas si fraudes cavendas. Sunt autem plures causæ ad reculandum iudicem in iure approbatæ; si est v.g. probabilis suspicio de minus recta affectione iudicis erga partem, vel de impetritia illius, si iudex cum parte litigante inimicitias gerat, aut cum parte litigante iudex etiam iudicalem aliquam controversiam habeat; si sanguine, vel etiam amicitia sit valde conjunctus parti litiganti; vel si Dominus adversarii, cum quo lis est, vel sit illius familiaris, socius, patronus, affinis, &c. vel similem controversiam cum alio in alio iudicio iudex habeat. Est autem hæc iudicis recusatio ante litem contestationem proponenda, cum sit exceptio dilatoria, nisi post litem contestationem nova causa recusationis superveniat, aut juret pars recusans, ad suam primam notitiam post litem contestationem causam illam pervenisse.

§. VI.

Quis, & qualiter de causa recusationis allegata cognoscere possit, ac debeat, & quis sit effectus recusationis?

Iudex si ut suspectus recusetur, non potest ipse in causa recusationis cognoscere (qui enim in principali causa suspectus est, multo magis talis habetur in causa accessoria) nisi notoriè & indubitatè frivola sit, sed debet causa principalis cognoscenda remitti ad Superiorem, vel alii personæ idoneæ & non suspectæ committi ex consensu partium, vel ex communi utriusque partis consensu arbitri eligi debent, qui de causa tali recusa-

Pirhing, Compend.

tionis cognoscant c. *Suspicionis* 29. *De off. & potest. jud. deleg. & c. Cum speciali* 61. *de appell.* Interim tamen per reculationem talem manet suspensa recusati iudicis jurisdictio, & in causa coram se prolata ad ulteriorem non potest procedere.

SECTIO VII.

De citatione ad forum, seu tribunal competens.

§. I.

Quid, & quotplex sit citatio, & quam ad illius substantiam requirantur?

Citatio est actus judicialis, quo is, quem in iudicio sisti oportet, iudicis mandato legitimè vocatur in iudicium, juris experiendi causâ, quæ usque adeo necessaria est ad valorem iudicii, ut actus iudicialis contra citatum celebratus regulariter nullus sit ipso iure, cum citatio ad defensionem spectet, quæ est juris naturalis; & hinc rectè etiam dicitur iudicium à citatione incipere. Dividitur autem citatio in publicam & privatam; publica fit vel per proclamationem, seu vocem præconis, per tubam, vel campanam, per edictum publicum, vel verbas Ecclesiarum, Curiarum, vel portarum Civitatis affixum, qui tamen modus citandi non semper & in omni casu permittitur. Privata citatio est, quæ fit privatim in personam citandi; & hæc duplex est, verbalis alia, quando Reus per nuntium vivâ voce coram, & in faciem in iudicium vocatur; vel saltem ad domum solitæ habitationis, ubi reperiri non potest,

Kk

test,

test, clarâ adeò voce citatur, ut vicini etiam de ea testari possint, vel quando pro conditione personæ per litteras submissas citatur. Alia realis est, quæ fit per captivitatem & apprehensionem personæ, ut ad Iudicem adducatur, quæ realis citatio in criminalibus potissimum locum habet. Alia autem citatio simplex dicitur, quæ citatum non prius contumacem facit, quam ter facta fuerit, ita tamen ut inter singula citationum edicta certum & iustum temporis intervallum, decem scilicet dies intercesserint. Alia dicitur peremptoria, quæ pro tribus distinctis habetur, si in citatione adijciatur terminus, peremptoriè, & tantum temporis continet, quantum alix tres citationes diverso tempore factæ includerent. Et demum citatio alia juris est, quomodo ipsum jus statuit tempus, intra quod se sistere quis debeat (quæ citatio, etiamsi jus terminum peremptorium non habeat, semper tamen peremptoria est) alia hominis, cum quis Iudicis mandato in jus vocatur.

Requiritur autem ad legitimam citationem primò, ut exprimat nomen & cognomen Iudicis citantis, ut citatus noscere possit, competens ille Iudex sit, vel non sit; Delegatus sit, qui una cum citatione copiam suæ delegationis transmittere debet, an Ordinarius. Secundò requiritur, ut exprimat Rei, qui citatur nomen, & cognomen, vel saltem universitas illa, quæ citatur, ut noverit citandus, quòd ad ipsum citatio pertineat. Tertio requiritur, ut contineat nomen & cognomen Actoris, ut noverit Reus non ex officio Iudicis, sed ad instantiam fieri citationem. Quarto requiritur, ut in

citatione exprimat causa, saltem innere, ob quam quis citatur, ut instruat scilicet reus, super quo conveniatur, deliberare possit, utrum litigare velit. Quintò requiritur, ut locus iudicij tribunal apponatur (nisi aliunde constet de tali loco) ut sciat scilicet citatus, ante territorij fines egrediatur Iudex, & tunc sibi locus sit, ad quem citatur. Sextò denique requiritur, ut dies certus terminus congruus comparandi in citatione exprimat, ut noverit citatus, quod dies ad quam citatur, sit iudica &c.

§. II.

Quot, & quæ sint partes citationis?

Quilibet citatio tres partes habet. Notario diligenter actis litteris mandandas. Primò mandatum iudicis, sine quo non valet citatio. Secundò ut nuntius citationem sibi demandatam exponatur in faciem citandi, si reperiri non possit, vel ad illius domum, si aliter reperiri non possit. Tertio ut nuntius factæ citationis factæ relationem Iudici, quæ Notario in acta referri debeat, ut de citatione facta constet, vel si Iudex præsens non adsit, soli Notario, cui relationis etiam creditur, & plena fides adhibetur præsertim in civilibus.

§. III.

A quo Iudice citatio fieri debeat, & qui citari debeant, & quis sit finis, & effectus citationis?

Quilibet Iudex competens, sive Ordinarius ille sit, sive delegatus, citare potest, cum sine citatione iudicij

ditionem suam exercere non possit, ita tamen, ut qui delegatam tantum jurisdictionem habet, verbaliter tantum vel in scriptis citare possit, non autem realiter per capturam, aut per Edictum, nisi quoad Edictum sit delegatus supremi Principis, aut specialem commissionem etiam quoad capturam habeat. Et quamvis citatus privilegium ab exemptione hujus Iudicis habere possit, comparere tamen debet, & privilegium suum exhibere, ne contumax censeatur, nisi privilegium illius notorium esset, ut est privilegium Clericorum contra Laicum judicem. Citari autem debent, & possunt omnes, quorum interest causa, quæ in judicio agitur, sive qui ex actu aliquo, qui fit in judicio, laedi possunt, nisi tali judicio per se præsentis sint, aut alia aliqua causa interveniat, ob quam omitti potest citatio, uti videre est apud

Civilistas. Finis autem citationis est, ut Reus ad petitionem Actoris in judicio compareat, & ad defensionem se reus parare possit. Effectus denique citationis sunt, primò quòd obliget citatum ad comparendum, nisi justà causà excusetur, Secundò quòd inducat præventionem respectu illius causæ, respectu cujus citatio facta est, Tertio quòd perpetuet jurisdictionem Delegati, postquam ab hoc emanavit, etiamsi nondum ad citati notitiam pervenerit, ita ut morte Delegantis non expiret. Quarto quòd inducat vitium litigiosi, & litis pendentiam, ita ut nulla sit rei talis litigiosæ alienatio. Et quintò denique, quòd interruptat odiosam præscriptionem longissimi temporis, 30. vel 40. annorum; ad quam interruptionem etiam unica, & simplex citatio sufficit.

TITVLVS III.

DE LIBELLI OBLATIONE.

§. I.

Quid, & quotuplex sit Libellus, & an necessariò cuique offerendus sit?

POST legitimam citationem offertur Iudici libellus reo tradendus, ut hic sciat, & videat, quid ab ipso petatur, & an contendere velit. Est enim libellus prout hoc loco sumitur, nihil aliud, quam editio actionis futuræ litis speciem continens. Debet autem hic libellus in scripto offerri, ad multas fraudes cavendas

c. i. h. i. debet esse brevis, tantum necessaria & utilia continens; debet esse perspicuus & clarus, & idè non facile admittitur libellus alter novus, nisi propter probabile dubium altera nova petitio videatur admittenda, ad eundem fortassis finem contendens debet esse ordinatus, tria continens, Primò scilicet narrationem facti, Secundò medium concludendi sive justam causam petendi, Tertio denique ipsam petitionem, & quamvis principaliter & primò Iudici sit offerendus

K k 2